

STUDIUM SOCJOTERAPII
Sępólno Krajeńskie

Zajęcia socjoterapeutyczne dla dzieci
z zaburzonymi zachowaniami w wieku 11-12 lat.

Praca dyplomowa
WARSZTAT SOCJOTERAPEUTYCZNY
mgr Anna Sodel
mgr Małgorzata Sodel

Bydgoszcz 2003

SPIS TREŚCI

I. WSTĘP

II. CZĘŚĆ TEORETYCZNA

Rozdział I

Istota socjoterapii

Rozdział II

Ogólna charakterystyka zaburzeń zachowania u dzieci

Rozdział III

Przegląd najczęściej stosowanych metod i technik pracy z grupami na naszych zajęciach

III. PROGRAM ZAJĘĆ

Plan pracy dla grupy dzieci w wieku 11-12 lat na jeden rok szkolny

Przykładowe scenariusze zajęć

IV. LITERATURA

I WSTĘP

Duży ma więcej do świadczenia,
na nim spoczywa większa odpowiedzialność
Nie powinien więc zabierać ze sobą małego,
jeśli sam nie wie dokąd idzie, a tym bardziej
wysyłającego gdy sam zmierza w innym kierunku.

M. Braun- Gałkowska

Ostatnia dekada XX wieku przyniosła w Polsce wiele zjawisk, które spotęgowały nowe problemy psychologiczne i społeczne. Takie okresy powodują wzrost zapotrzebowania na wszelką pomoc w tym pedagogiczną, psychologiczną i terapeutyczną. Zwiększyły się te zapotrzebowania wobec szkoły. Zmieniło się spojrzenie na jej charakter, formę. Edukacja w szkole ma poszerzać horyzonty myślowe, rozwijać zainteresowania, pobudzać rozwój osobisty i społeczny ucznia. Oczekuje się, że absolwent będzie przygotowany do podejmowania samodzielnych i odpowiedzialnych decyzji. Będzie aktywnie uczestniczył w życiu społecznym.

Wychodząc naprzeciw oczekiwaniom wielu nauczycieli podejmuje trud podnoszenia swoich kwalifikacji wychowawczych. Ma to zapewnić im sukcesy w pracy wychowawczej. My również postanowiliśmy rozszerzyć naszą wiedzę i umiejętności. Rozpoczynamy szkolenie w warsztatach socjoterapeutycznych chcąc uzyskać specjalne umiejętności komunikacji międzyosobowej. Spodziewamy się, że ułatwi to nam szczególnie nawiązanie współpracy z dziećmi z zaburzonymi zachowaniami.

Podsumowaniem naszego uczestnictwa w szkoleniu jest praca dyplomowa. Przedstawiamy w niej opracowany przez nas program zajęć socjoterapeutycznych dla dzieci z zaburzonymi zachowaniami w wieku 11-12 lat. Praca składa się z dwóch części.

Część pierwsza to teoretyczne założenia programu. Opisujemy w niej główne założenia pracy socjoterapeutycznej. Obejmuje ona również charakterystykę trzech zaburzeń zachowania: agresji, nadpobudliwości i wycofywania się. Część teoretyczną kończy przegląd najczęściej stosowanych metod i technik pracy z grupą. Zawarte są w niej te metody, które wykorzystaliśmy w opracowanym programie.

Druga część to opis programu pracy socjoterapeutycznej dla grupy dzieci w wieku 11-12 lat na jeden rok szkolny. Program ten realizujemy w Szkole Podstawowej nr 35 w Bydgoszczy od 15 września 2003 roku. W tym pracowniu przedstawiamy plan oraz zestaw przykładowych scenariuszy zajęć.

Oczekujemy, że w trakcie tego roku szkolnego prowadzone przez nas zajęcia potwierdzą nasze założenia lub pobudzą nas do weryfikacji pewnych elementów programu.

II CZĘŚĆ TEORETYCZNA

ROZDZIAŁ I ISTOTA SOCJOTERAPII

Socjoterapia wspólnie z psychoterapią, treningiem interpersonalnym i psychoedukacją wchodzi w skład form pomocy psychologicznej. W socjoterapii głównym czynnikiem zmian niekorzystnych wzorców zachowania są doświadczenia korekcyjne, odreagowania emocji oraz nabywanie nowych umiejętności w toku grupowych zajęć.

W przypadku dzieci dorastających proces terapeutyczny polega przede wszystkim na rozładowaniu napięcia, przez takie formy aktywności, które umożliwiają ujawnienie blokowanych emocji oraz dostarczenie dzieciom okazji do przeżywania emocji pozytywnych.

Celem zajęć socjoterapeutycznych jest zmiana sądów urazowych jakie mogą występować u dzieci (najczęściej spotyka się następujące: jestem gorszy od innych; muszę być silny, żeby coś znaczył; nie mogę nic mówić o sobie, bo mogę być wyśmiany; świat jest zły i okrutny; nie jestem ważny dla dorosłych; nikt mnie nie kocha; itd.) poprzez dostarczanie doświadczeń korygujących. Doświadczenia korygujące sądy urazowe przyczyniają się do korekty zaburzonych zachowań, dlatego zajęcia socjoterapeutyczne powinny się stać okazją do wypróbowania i wyćwiczenia nowych sposobów zachowania oraz do nabycia nowych umiejętności zwłaszcza interpersonalnych, takich jak asertywność, podejmowanie decyzji, radzenie sobie w trudnych sytuacjach, poszukiwanie wsparcia i pomocy.

Zajęcia socjoterapeutyczne mają charakter spotkań grupowych. Składają się na nie odpowiednio dobrane gry, zabawy i ćwiczenia. Każde spotkanie ma swoje cele szczegółowe, podporządkowane celowi ogólnemu. Cały cykl spotkań podzielony jest na trzy etapy pracy.

Podczas pierwszego etapu uczestnicy poznają się. Określają wspólnie normy, które mają obowiązywać w tej grupie. Tworzy się atmosfera wzajemnego zaufania i bezpieczeństwa. Czas trwania pierwszego etapu zależy od grupy. Ważne jest aby osiągnąć wszystkie wyżej wymienione założenia. Dopiero wtedy należy przejść do właściwego etapu pracy z grupą. W jego trakcie realizuje się trzy grupy celów: terapeutyczne, edukacyjne i rozwojowe.

Poprzez realizację celów terapeutycznych podczas spotkań grupowych dostarczamy dzieciom doświadczeń korekcyjnych, które byłyby

przeciwieństwem treści doświadczeń urazowych oraz doświadczeń kompensujących doświadczenia deprywacyjne. Wspólne przebywanie ma sprzyjać odreagowaniu napięć emocjonalnych. Pomaga to w aktywnym uczeniu się nowych umiejętności psychologicznych. Istotną rolę w procesie rozwoju człowieka pełni potrzeby. W każdej fazie życia są inne np. w okresie wczesnoszkolnym dominuje między innymi potrzeba aktywności ruchowej, potrzeba wsparcia ze strony dorosłych, a w okresie dorastania potrzeba między innymi autonomii, aprobaty społecznej, intymności, niezależności.

Program zajęć socjoterapeutycznych jest tak skonstruowany, że uwzględnia wiek i preferencje uczestników. Podejmuje się więc tematy charakterystyczne dla danego wieku. Bierze się też pod uwagę sytuację społeczną i wychowawczą poszczególnych uczestników grupy.

Ostatnim typem celów są cele edukacyjne. Obejmują one poznawanie przez grupę dzieci tych zagadnień, dzięki którym będą mogły lepiej funkcjonować społecznie i radzić sobie z różnymi problemami.

Faza końcowa jest przygotowaniem do zakończenia pracy z grupą. Proces grupowy jest bardzo dynamiczny. W związku z tym niezbędnym jest wyraźny ostatni etap. Przed rozstaniem powinno nastąpić wzmocnienie uczuć pozytywnych. Jest to też czas na analizę procesu wychowawczego, ustalenie celów na przyszłość oraz określenie zastosowania nabytych umiejętności i wiedzy. Dla prowadzącego jest to ważny moment na zbieranie informacji zwrotnych dotyczących cyklu zajęć i ich podsumowanie.

ROZDZIAŁ II

OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA ZABURZEŃ ZACHOWANIA U DZIECI

Według J. Konopnickiego „zaburzenie zachowania jest to odchylenie od normy w zachowaniu siłdanego dziecka, przy czym za normę uważa się zasady moralne, obyczaje, zwyczaje przyjęte w danym środowisku; stopień odchylenia od normy będzie świadczył o sile czy natężeniu zaburzenia”*.

OBIAWY ZABURZEŃ ZACHOWANIA

Opierając się na analizie manifestacji zachowania dzieci D.R. Peterson pogrupował zespoły objawów na:

- objawy związane z zaburzeniami zachowania – nieposłuszeństwo, gwałtowność, niszczytelstwo, impertynencja, łatwość popadania w złość, napady wściekłości, skłonność do bijatyk, nadpobudliwość, niechęć do szkoły, trudności szkolne, brak dobrych kontaktów z rówieśnikami i dorosłymi, labilność uczuciowa
- objawy związane z zaburzeniami osobowości – brak pewności siebie, poczucie niższości, skłonność do martwienia, niezdolność do radości, depresja, pęczliwość, nadwrażliwość, powściągliwość, rezerwa w stosunku do otoczenia, brak zainteresowania, lęk, jękanie się, poczucie osamotnienia, mała aktywność życiowa związana z brakiem poczucia sprawności.

L.E. Hewitt i R.L. Jenkins ** opierając się na analizie przejawów zachowania dzieci trudnych wyodrębnili trzy modele zachowania:

- model agresji nieusocjalizowanej – przeciwstawianie się autorytetowi, tendencje do atakowania, bójki, brak adekwatnego do sytuacji poczucia winy, nadmierna wrażliwość
- model nieusocjalizowanej przestępczości – wagary, ucieczki z domu, włóczęgostwo, udział w gangach
- model nadmiernego zahamowania – wzmożona uległość, wrażliwość, tendencja do odosobnienia, apatia.

---

* E.Kozdrowicz, Poradnia w Szkole. Z doświadczeń Szkolnego Ośrodka Pomocy w Rodzinie, Polska Liga Trzeźwości, Warszawa 1993 r., str.35

** E.Kozdrowicz, Poradnia w Szkole. Z doświadczeń Szkolnego Ośrodka Pomocy w Rodzinie, Polska Liga Trzeźwości, Warszawa 1993 r., str.35

U niektórych dzieci wyżej wymienionym objawom towarzyszą objawy psychosomatyczne – moczenie nocne pierwotne lub wtórne, bóle głowy, bóle brzucha, tiki.

ZABURZENIA WYSTĄPIENIA U DZIECI MOŻEMY POGRUPOWAĆ W CZTERY KATEGORIE:

- zaburzenia w relacji dziecko – dorośli:

powstające na skutek silnej deprivacji potrzeb emocjonalnych w relacjach z dorosłymi. Dorosły stanowi tutaj źródło potencjalnego zagrożenia emocjonalnego, wywołuje lęk oraz napięcie. Zaburzenia w tej relacji polegają na trudnościach w komunikacji. Dzieci poprzez ucieczki i wagary starają się uniknąć kontaktu z dorosłymi

- zaburzenia w relacji dziecko – rówieśnicy:

przekładanie doświadczenia z dorosłymi dzieci przenoszą na kontakty z rówieśnikami. Wypracowują sobie obronne wzory zachowania mające na celu uniknięcie poczucia bezsilności i starają się być lepszymi od innych albo odrzucając innych, ponieważ same zostały odrzucone

- zaburzenia w relacji dziecko - zadanie:

przeżyczenie o braku uzdolnień wzmacniane przez otoczenie (krytyka, brak aprobaty) staje się często czynnikiem odpowiedzialnym za niepowodzenia dziecka

- zaburzenia obrazu własnej osoby:

dziecko posiada zdeformowany obraz własnej osoby oraz słabo wykształcone poczucie podmiotowości, uważa, że jest „złe” i nic nie potrafi.

TYPY DZIECI Z ZABURZONYMI ZACHOWANIAMAMI

Wychowywanie jest skomplikowanym procesem, na którego przebieg wpływa wiele czynników wzajemnie warunkujących się, działających w różnorodnych powiązaniach i wspólnych zależnościach. Osobami wiodącymi, kierującymi tym procesem, są rodzice, wychowawcy i nauczyciele. Od ich postawy, stosunku do wychowanka, aktywności zależy prawidłowy przebieg procesu wychowawczego. Również warunki bytowe, stosunki między dorosłymi w otoczeniu rodzinnym dziecka, stosunki sąsiedzkie, grono towarzyszy zabaw i dalszych kolegów, a także wiele innych elementów współczesnego świata

kształtują osobowość dziecka oraz jego sposoby zachowania i reagowania. Realizując określony proces wychowawczy trzeba liczyć się z mnogością wpływów działających na dziecko, modyfikować i regulować je tak, aby stworzyć najkorzystniejsze warunki prawidłowego rozwoju. Rozwój uwarunkowany jest w pewnym stopniu z zespołem cech wrodzonych indywidualnych dziecka, które ulegają zmianom w trakcie wychowania. Te cechy jednocześnie wpływają na postawy rodziców i wychowawców, kształtują ich oczekiwania i oceny, nieraz przysparzają trudności w realizacji określonego celu wychowawczego. Wśród dzieci sprawiających kłopoty wychowawcze i to często od wczesnego dzieciństwa, jest grupa charakteryzująca się określonymi cechami zachowania. Są to dzieci niespokojne, nadmiernie ruchliwe i aktywne, o zmiennych nastrojach, impulsywne i „roztrzepane”- nazywamy je dziećmi nadpobudliwymi psychoruchowo. Mogą być również dzieci agresywne lub zbyt bierne, wycofujące się ze wszelkich działań.

DZIECI NADPOBUDLIWE:

W swojej pracy niejednokrotnie spotykamy się z dziećmi wyjątkowo rozbrykanymi, ruchliwymi, przysparzającymi trudności wychowawcze. Nazywamy je dziećmi impulsywnymi psychoruchowo lub przejawiającymi zaburzenia hiperkinetyczne. Problem ten obecnie staje się bardzo ważny, gdyż zjawisko nadpobudliwości występuje coraz częściej. Dziecko nadpobudliwe psychoruchowo może sprawiać kłopoty w domu, w szkole, ma problemy w relacjach z rówieśnikami. Dla nadpobudliwości charakterystyczne są trzy grupy objawów:

- zaburzenia koncentracji uwagi,
- nadmierna impulsywność,
- nadmierna ruchliwość

Zaburzenia koncentracji uwagi:

- dziecko nie jest w stanie skoncentrować się na szczegółach podczas zajęć szkolnych, podczas pracy lub przy wykonywaniu innych czynności
- często wydaje się, że nie słucha tego co się do niego mówi
- łatwo rozprasza się pod wpływem zewnętrznych bodźców
- często gubi rzeczy potrzebne do zajęć
- zapomina odrabiać zadania domowe lub odrabia je niedbale
- ma kłopoty z zorganizowaniem sobie pracy

Nadmierna ruchliwość

- dziecko jest rozbiegane, nie potrafi spokojnie usiedzieć, wierci się
- bywa nadmiernie gadatliwe
- ma często nerwowe ruchy rąk lub stóp
- pobudzenie wzrasta gdy dziecko jest w grupie
- ma problemy z wykonaniem precyzyjnych zadań

Nadmierna impulsywność

- dziecko często przerywa lub przeszkadza innym
- nie czekać na swoją kolejkę wyrywa się do odpowiedzi zanim pytanie zostanie sformułowane
- wtrąca się do rozmowy lub zabawy.

Objawy nadpobudliwości występujące we wczesnym dzieciństwie nie zauważone lub bagatelizowane, powodują utrwalenie niewłaściwych form zachowania. Należy utrwalać prawidłowe reakcje w zachowaniu dziecka w różnych grupach społecznych (w rodzinie, w przedszkolu, w szkole), przeciwdziałać powstawaniu nowych objawów, nie dopuszczać do wzmożenia już istniejących. Należy kierować aktywności dziecka i pomagać mu wyrobić cechy, które ułatwią mu przystosowanie, a jednocześnie będą społecznie pozytywne.

Nasilenie objawów zmniejsza się wraz z wiekiem dzieci. U młodzieży objawy nadpobudliwości przyjmują formę uczucia niepokoju oraz trudności uczestniczenia w zajęciach wymagających spokojnego siedzenia.

Dzieci nadpobudliwe są dziećmi trudnymi, wymagającymi większego wkładu pracy, większej cierpliwości, bardziej przemyślanego, konsekwentnego działania dla osiągnięcia pozytywnych rezultatów wychowawczych. Będą kłopotliwe, uciążliwe, wprowadzają dorosłych w stan zdenerwowania, czasami nawet wyczerpania. Podczas lekcji, kiedy nauczyciel nie zwraca na nie uwagi zaczynają błąznawać. Skarcone na chwilę przestaje dokazywać, poczym robi dokładnie to samo, za co zostało ukarane.

Przyczyny nadpobudliwości:

- genetyczne
- biologiczne (powikłania okołoporodowe, choroby somatyczne)
- środowiskowe (warunki bytowe, struktura rodziny, postawy rodzicielskie, atmosfera emocjonalna)
- społeczne (relacje uczeń–nauczyciel, uczeń–uczeń)

DZIECI REAGUJĄCE ZBYT BIERNIE – ZAHAMOWANE

Ruszają się wolno, niechętnie, a jeżeli ich reakcje przebiegają normalnie to przejawy aktywności są bardzo rzadko.

Kojarzenie faktów i rozumienie zadań odbywa się wolniej, są to objawy zahamowania w sferze poznawczej i choć nie są dowodem braku zdolności, często są tak klasyfikowane.

Dzieci te są bardzo grzeczne w czasie lekcji, nie uczestniczą w graniach w czasie przerw, niechętnie biorą udział w ruchowych zabawach z rówieśnikami. Niektóre dzieci zahamowane są spowolnione ruchowo. Ich ruchy są mało dynamiczne, niezgrabne, nieprecyzyjne. Często reakcje są opóźnione w stosunku do bodźca, mimika mało ekspresyjna, brak gestykulacji.

Zahamowanie w sferze emocjonalnej powoduje, że dziecko sprawia wrażenie obojętnego wobec otaczających go zdarzeń i ludzi, choć w istocie głęboko i silnie przeżywa to co się wokół niego dzieje. Obojętność, powolność wywołuje bardzo negatywne reakcje otoczenia.

Przeżywane emocje są ujawniane często w silnych reakcjach wegetatywnych: pocenie się, bladość, zaczerwienienie, ból brzucha, drżący głos, „ucisk” w krtani.

Kolejną formą zaburzenia dynamiki zachowania jest NIESTAŁOŚĆ PSYCHORUCHOWA.

Charakteryzuje się ona nieregularnością zachowania, ciągłymi fazowościami zachowania: aktywność lub bierność. Takie zachowanie jest obroną przed nadmiernym wyczerpaniem układu nerwowego i ma miejsce gdy dziecko musi się skoncentrować na jednym rodzaju działalności. Tak więc dziecko dotknięte tym zaburzeniem może sprawiać wrażenie ucznia zdolnego ale leniwego, który uczy się tylko co chce i jeżeli chce.

Te zaburzenia dynamiki zachowania stanowią pewną odmienność rozwojową

DZIECI Z ZACHOWANIAMI AGRESYWNYMI

CZYM JEST AGRESJA ?

Kiedy mówi się o agresji i przemocy w odniesieniu do i wśród dzieci i młodzieży często przywołuje się różne drastyczne zdarzenia i zjawiska. Fakt, iż bardzo małe jeszcze dziecko bywa sprawcą okrutnych czynów wobec drugiej osoby porusza opinię publiczną i skłania do rygorystycznych, a nie zawsze uzasadnionych opinii na temat samego zjawiska agresji.

Aby dobrze zaplanować pracę zmierzającą do likwidowania zachowań agresywnych oraz przeciwdziałania ich powstawaniu i utrwalaniu się należy najpierw odpowiedzieć na pytanie co jest źródłem agresji.

Agresja to wg Jenó Ranschburga* „każde zamierzone działanie – w formie otwartej lub symbolicznej – mające na celu wyrządzenie komuś lub czemuś szkody, straty lub bólu”.

W tej definicji szczególny nacisk kładzie się na umyślność takiego działania.

Osoba agresywna to osoba, która świadomie kogoś lub coś krzywdzi, rani, niszczy.

Jeno Ranschburg analizując agresję bierze pod uwagę trzy kryteria:

- moralność zachowania

Stosując to kryterium można podzielić agresję na społeczną i prosoczną

Agresja prospołeczna ma charakter niszczący, występuje przeciw społeczności.

Przeciwstawna tej agresji jest agresja prosocjalna, która służy interesom jednostki i społeczności. Mamy z nią do czynienia np. w sytuacjach gdy wychowawcy stosują kary wobec wychowanków w celu ich socjalizacji, troski o właściwy rozwój osobowości, a nie z zemsty.

- rozróżnianie czy agresja jest narzędziem czy celem

I tu możemy wyróżnić agresję instrumentalną (gdy jednostka ucieka się do agresji by zrealizować pewne swoje plany, zamiary i cele) oraz afektywną (gdy jej powodem jest jakaś pobudka wewnętrzna, która sprawia, że czynimy komuś przykro).

Należy podkreślić, że często agresja jest zarówno celem jak i narzędziem i w tle jednego aktu agresji często można wyróżnić obydwa motywy.

- charakter atakujący lub obronny zachowania agresji

Kryterium to powstało podczas obserwacji świata zwierząt.

---

* J.Ranschburg, Lek , gniew, agresja, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa. 1985 r., str.93

Do agresji atakujących zalicza się

- agresje wewnątrz gatunkowe (np. agresja pomiędzy samcami w celu osiągnięcia jak najwyższego statusu w stadzie)
- agresja międzygatunkowa – grabieżca

Wśród agresji obronnej wyróżnia się

- agresji w celu obrony swego terytorium
- obrony potomstwa
- samoobrony zaatak

Wielu uczonych źródło agresji ludzkiej poszukuje w obronnych mechanizmach, traktując ją jako przejaw instynktu.

Analizując te kryteria dochodzimy do wniosku, że przyczyną powstania agresji mogłoby być

- uwarunkowania genetyczne – człowiek rodzi się z instynktem agresji
- niemożność realizacji potrzeby i powstająca z tego frustracja

Szukając źródła zachowań agresywnych u dzieci należy też wziąć pod uwagę mechaniczne czynniki powstawania agresji np. uszkodzenia mózgu, rozszerzenie działania testosteronu i drażnienie ciała migdałowatego.

Mówiąc o zachowaniach agresywnych trzeba pamiętać, że każdy bywa zły.

Dla potrzeb tej pracy mianem dzieci agresywnych określamy te, w których zachowania agresywne występują często i licznie.

Agresywne reakcje mogą przybierać formę fizyczną lub słowną

Objawem agresji fizycznej są

- uderzenia
- kopnięcia
- kłucia
- wszczynanie bójek
- zamierzone niszczenie lub psucie przedmiotów
- znęcanie się nad zwierzętami
- łamanie roślin

Wyrazem agresji słownej są

- kłótnie
- przezywanie
- wyśmiewanie
- dokuczanie
- skarcenie
- powtarzanie złych plotek i pomówień

Dziecko agresywne jest:

- niezdyscyplinowane
- narusza zasady regulaminu szkolnego oraz normy współżycia społeczeństwa
- wywiera swoim zachowaniem destrukcyjny wpływ
- robi wrażenie osoby pewnej siebie, ukrywa swój niski samoocena
- udaje, że nie potrzebuje innych ludzi
- sądzi, że inni nie dostrzegają jego braku wiary w siebie
- czuje się zagrożone przez innych, wobec tego stanowczo broni swoich potrzeb i dążeń

Dlaczego się tak zachowuje?

Najczęściej podawane przyczyny to:

- brak ciepła rodzinnego (zbyt mały kontakt z najbliższymi może spowodować, że przestaje czuć się kochane i chronione)
- niewłaściwe wzorce rozwiązywania konfliktów (dziecko uczy się przez naśladowanie, przejmuje od rodziców, rodzeństwa krzyki, obelgi, przemoc fizyczną do swoich zachowań)
- oglądanie niewłaściwych programów telewizyjnych (dziecko obojętnie oglądać ciągłe sceny przemocy, nie widzi nic złego w takich scenach, samo też stara postąpić podobnie)
- kryzys rodziny (brak porozumienia w rodzinie, rozstanie rodziców)
- brak jasnych zasad i norm
- poczucie niskiej wartości (zbyt wysokie wymagania stawiane przez rodziców, dążenie do doskonałości)

Z agresją dziecka nie można walczyć, trzeba znaleźć i zrozumieć przyczyny jego agresywnych zachowań.

ROZDZIAŁ III

PRZEGLĄD NAJCZĘŚCIEJ STOSOWANYCH METOD I TECHNIK PRACY Z GRUPĄ NA NASZYCH ZAJĘCIACH

Zajęcia w grupie socjoterapeutycznej prowadzone są metodami aktywnymi. Umożliwiają one uczestnikom aktywne doświadczenie i przeżywanie tego co jest tematem zajęć, pobudzają do myślenia, wzbogacają wiedzę.

Różnorodne techniki pracy z grupą dają możliwość zaspakajania dziecięcych potrzeb, takich jak: potrzeba zabawy, ruchu, współpracy, przeżycia sukcesu, itp.

Dzieci mają możliwość doświadczenia pozytywnych wrażeń, wyrażania swoich uczuć i poglądów.

Spośród bardzo wielu metod pracy z grupą chcemy zaprezentować kilka, które stosujemy na naszych zajęciach.

RUNDKA – uczestnicy siedzą w kręgu. Wpływa to na dynamikę grupy. Sprzyja również nawiązaniu kontaktu emocjonalnego i wzrokowego. Ułatwia wyrażanie uczuć i słuchanie innych. Podczas „rundki” każdy powinien słuchać osoby mówiącej, nie wolno niczego komentować, każdy ma prawo odmowy uczestnictwa. Celem „rundki” jest: dawanie wzmocnień, rozwiązywanie problemów, dyskusja, planowanie.

PSYCHODRAMA – jest to odgrywanie scenek na wybrane tematy. Daje możliwość przeżywania różnych sytuacji. Poprzez udział w grze dzieci doświadczają bycia w innej roli niż zwykle, wypróbują różnych sposobów zachowania się w określonych warunkach oraz uczą się jak radzić sobie w różnych, nietypowych sytuacjach.

RYSUNKI - umożliwiają dzieciom uzewnętrznienie doświadczeń i często bolesnych przeżyć. Dają szansę uwolnienia się od napięć emocjonalnych i przeżycia sukcesu. Ważne jest również zaprezentowanie i omówienie rysunków.

GRY - mają wpływ na uczenie się efektywnej komunikacji. Dają możliwość zrelaksowania się, osiągnięcia porozumienia między uczestnikami. W pracy z grupą stosuje się różne rodzaje gier. Oto podział wg Małgorzaty Jachimskiej:

1. Gry wprowadzające – integrują zespół, budują wzajemne zaufanie, uczą prawidłowej komunikacji, bawią się odprężeniu.
2. Gry ogólnoużytkowe – pomagają realizować wiele celów, wykorzystywane są w różnych sytuacjach.
3. Gry podnoszące energię grupy – głównie zabawy ruchowe podnoszące nastrój w grupie, odprężające ruchowo.
4. Gry kołowe – służą zamknięciu grupy, dobremu pożegnaniu.

Większość gier po ich zakończeniu powinna zostać omówiona w grupie. Dzieci muszą mieć możliwość wypowiedzenia się na temat swoich uczuć jakiegotowarzyszyły im w trakcie zabawy. Można z tego zrezygnować przy grach służących dobrej zabawie, podnoszących energię grupy.

BURZA MÓZGÓW – technika pracy z grupą, która aktywizuje i wyzwala potencjał twórczy. Służą generowaniu niczym nie skrępowanych pomysłów, na rozwiązanie określonego problemu. Metoda polega na zapisywaniu wszystkich pomysłów realnych, nierealnych, absurdalnych bez ich oceny. Gdy utworzy się lista grupa wybiera pomysły najbardziej skuteczne lub najciekawsze.

RELAKSACJA – najczęściej stosowany jest relaks wg Jacobsona i trening autogenny, elementy jogi i technik Dennisona (dokładny opis i zastosowanie tych technik jest w literaturze psychologicznej i lekarskiej **)

II CZĘŚĆ

PROGRAM ZAJĘĆ SOCJOTERAPEUTYCZNYCH
DLA DZIECI Z ZABURZONYMI ZACHOWANIAM
W WIEKU 11-12 LAT

CELE OGÓLNE:

1. Stworzenie dzieciom warunków umożliwiających:
  - zmianów sądów o rzeczywistości,
  - zmianów sposobów zachowania,
  - odreagowanie emocjonalne.
2. Prowadzenie zajęć grupowych z dziećmi, na których realizowane będą cele terapeutyczne, edukacyjne i rozwojowe.

EWALUACJA:

Stopień realizacji celów terapeutycznych, edukacyjnych i rozwojowych będzie sprawdzony na przełomie maja i czerwca 2004r (pod koniec roku szkolnego) poprzez zdiagnozowanie zachowania dziecka. Zostanie przeprowadzony:

- wywiad z rodzicami dziecka,
- wywiad z wychowawcą,
- ankieta dla rówieśników z klasy,
- analiza dokumentacji szkolnej np. zeszyt pochwał i uwag,
- ankieta dla dziecka.

Raport ewaluacyjny – zmiany, jakie zaszły w funkcjonowaniu dziecka.

W czasie realizacji zajęć będą prowadzone:

- superwizja
- indywidualna dokumentacja
- spostrzeżenia i uwagi dotyczące dzieci.